

ՀՀ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶԻ <<ԱՇՏԱՐԱԿԻ Ն.ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԻՎ 5 ԱՎԱԳ
ԴՊՐՈՑ>> ՊՈԱԿ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ-ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ և ՆԵՐԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

ԿԱՏԱՐՈՂ-ՔՐԻՍՏԻՆԵ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ, Ն. ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԻՎ 5 ԱՎԱԳ
ԴՊՐՈՑ

ՂԵԿԱՎԱՐ-ԿԱՐԻՆԵ ՈՍԿԱՆՅԱՆ

ԱՇՏԱՐԱԿ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ-----	3
Գլուխ I. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ, ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ, ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԻԶԱՌԱՐԿԱՅԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄ. ՄԻԶԱՌԱՐԿԱՅԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԻՆՏԵԳՐՄԱՆ ՀԻՄՔ: ՄԻԶԱՌԱՐԿԱՅԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄԸ, ՈՐՊԵՍ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻԶՈՑ-----	5
Գլուխ II. ՄԻԶԱՌԱՐԿԱՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԴԱՍԱՊՐՈՑԵՍՈՒՄ-----	13
ԷԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ-----	18
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ-----	19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԻՏԵԼԻՔԸ ԳԱՆՁ Է, ԲԱՅՑ ՆՐԱ ԲԱՆԱԼԻՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՆ Է:

ՎՈՎԵՆԱՐԳ

Հանրակրթությունը դինամիկ և մշտապես զարգացող, հարափոփոխ ուսումնառության գործընթաց է: Այն պատասխանատու է անհատի ուսուցման, զարգացման ու դաստիարակության համար, քանի որ յուրաքանչյուր անհատ հասարակության մի մասնիկն է, ժողովրդի ու պետության անցյալն արժևորողը, ներկայի կրողն ու ապագան կերտողը: Ուստի հանրակրթությունը մշտապես պիտի գտնվի պետության հոգածության կենտրոնում և պատկան մարմինների մշակած և ընդունած օրենքներն ու որոշումները պետք է միտված լինեն ոչ թե կարճաժամկետ ծրագրերի կատարմանը, այլ ներկայացնեն ռազմավարություն: Հանրակրթության բազմաբևեռ գործընթացի հաջողությունները կախված են կրթության բովանդակությունից: Կատարված փոփոխությունները և ընդունված նոր պետական չափորոշիչները, որտեղ հստակեցված են աշակերտից ակնկալվող կարողունակություններն ու վերջնարդյունքները, հուսանք, կնպաստեն կրթության որակի բարձրացմանը: Այս ամենում, իհարկե, իր ուրույն և կարևոր դերակատարումն ունի ուսուցիչը: Ամենակատարյալ ուսումնական ծրագիրը դատապարտված է, եթե բացակայում է ստեղծագործող ուսուցիչը: Ծրագիրը սցենար չէ, որ ուսուցիչը վերցնի ու պարզապես կիրառի: Նա պետք է կարողանա օգտագործել իր հմտությունները, կարողությունների լայն շրջանակը, մասնագիտական իմացությունը, ինչպես նաև ստեղծագործական միտքը, որպեսզի հասնի ցանկալի արդյունքի: <<Հայագիտություն>> բնագավառի նպատակը հայկական քաղաքակրթության վերաբերյալ պատմական համակցված գիտելիքի ձեռքբերումն է, որը կնպաստի պետականամետ, ազգային ինքնագիտակցություն ունեցող, ազգային և համամարդկային արժեքները կրող պատասխանատու քաղաքացու ձևավորմանը: Գիտակցելով և կիսելով պատասխանատվությունը, ուսուցիչը իր բոլոր

ջանքերը պիտի ներդնի վերջնարդյունքներին հասնելու համար: Այսօր աշակերտակենտրոն և համագործակցային ուսուցման գերնպատակն է նաև ինքնուրույն, ազատ վերլուծող ու դատող անհատի ձևավորումն ու դաստիարակումը: Ուսուցչի խնդիրն է դասերն այնպես կազմակերպել, որ դրանցից յուրաքանչյուրի ընթացքում, բացի առարկայական գիտելիքներ ստանալուց, աշակերտը կայանա որպես մարդ-անհատ և հասարակության լիիրավ անդամ: Ցանկալի արդյունք ստանալու համար ուսուցիչը պետք է դասապրոցեսի ընթացքում կարողանա կիրառել տարբեր մեթոդներ: Վերջիններս մանկավարժական գործունեության միջոցներ են, ուսուցիչների համար գործիք, ինչու չէ նաև հնարավորություն, աշակերտների հետ համագործակցելու և ուսումնառության վերջնարդյունքներին -1- հասնելու համար: Այսօվա աշակերտին չեն կարող բավարարել միմիայն սովյալ առարկայի հետ կապված անգամ ամենահետաքրքիր տեղեկույթն ու գիտելիքը: Առկա տեղեկատվական տեխնոլոգիաները, բազմաբնույթ տեղեկույթը ստիպում են ուսուցչին յուրաքանչյուր թեմա քննարկել բազմակողմանի, ուսումնասիրել պատմական իրադարձությունները, անհատների գործունեությունը տարբեր ոլորտներում և իրավիճակներում, սովորել դասեր քաղել և այդ ամենը կիրառել կյանքում : Հանրակրթական դպրոցի պահանջներին համապատասխան այսօր մեծացել է առարկաների միջև կապերի բացահայտումը, դերն ու նշանակությունը: Այն ճիշտ ու խելացի կազմակերպելու դեպքում կհարստանան և կընդլայնվեն սովորողների գիտելիքների շրջանակն ու աշխարհայացքը: Բնականաբար այդ ամենին կարելի է հասնել միջառարկայական և ներառարկայական կապերի օգնությամբ, աշակերտակենտրոն դասապրոցեսներով: Այդ ամենի շնորհիվ աշակերտը ձեռք կբերի նոր հմտություններ: Նրա մոտ կզարգանան ճանաչողական ակտիվությունն ու քննադատական մտածողությունը, պատճառահետևանքային կապերի մեկնաբանությունը, տրամաբանական մտածողությունն ու եզրահանգումներ անելը: Կհասկանա առարկայի լեզուն և կարողանա սովորածը կիրառել կյանքում: Պատմության ցանկացած դաս անհնար է պատկերացնել առանց ներառարկայական և միջառարկայական կապի, ուստի

ուսուցիչն անընդհատ պրպտումների և ինքնագարգացման մեջ է: Միջառարկայական կապերով ուղղորդված դասապրոցեսն անմիջական կապ ունի ուսուցչի տրամաբանական կարողությունների հետ: Հմուտ ուսուցիչն այդ ամենի օգնությամբ մեծացնում է հետաքրքրությունն առարկայի հանդեպ, փորձում է աշակերտներին համախմբել իր շուրջն ու հասնել վերջնարդյունքների:

- **Նպատակների, խնդիրների, սկզբունքների միջառարկայական ինտեգրում. Միջառարկայական կապերը՝ որպես ինտեգրման հիմք Միջառարկայական ինտեգրումը որպես զարգացման միջոց**

Ժամանակակից հասարակությունն ավելի ու ավելի բարձր պահանջներ է առաջադրում դպրոցի շրջանավարտների համար: Նրանք ոչ միայն պետք է տիրապետեն առարկայական գիտելիքներին և հմտություններին, այլև կարողանան դրանք կիրառել տարբեր իրավիճակներում:

Մի շարք հետազոտությունների (Օ. Լ. Ժուկ, Ս. Ն. Սիրենկո, Մ. Ն. Բերուլավա և այլն) վերլուծությունը հնարավորություն տվեց պարզաբանել միջառարկայական կապերի սահմանումը դպրոցական կրթության մեջ: Միջառարկայական կապեր - 1) սահարաբերությունների հաստատումն է (շարունակականության, սինթեզի, ինտեգրման միջոցով) երկու առարկաների ուսումնական նյութի կառուցվածքային տարրերի միջև. 2) ուսումնական նյութի կառուցվածքային տարրերը երկու կամ ավելի առարկայական ոլորտներից միավորելով մեկ իմաստային բլոկի (մոդուլի) և այն օգտագործել նյութի ուսումնասիրության կամ միջառարկայական խնդիրների լուծման գործընթացում. 3) ուսուցման և դաստիարակության գործընթացների ինտեգրում ուսանողների կողմից գործերի, նախագծերի մշակման միջոցով՝ գիտակրթական արդյունքները գործնականում ներմուծելու միջոցով.

Մեր թեզի հետազոտության մեջ միջառարկայական խնդիրը գործում է որպես մեխանիզմ, որն ինտեգրում է տարբեր առարկաների կառուցվածքային տարրերը:

Դպրոցական կրթության մեջ միջառարկայական ինտեգրման խնդիրը վաղուց մշակվել է հետազոտողների կողմից: Նան Յա.Ա. Կոմենիուսը նշել է. «Այն ամենը, ինչ փոխադարձ կապի մեջ է, պետք է սովորեցնել նույն կապով»: Ջոն Լոքը նաև կարծում էր, որ յուրաքանչյուր առարկա չպետք է դասավանդվի «մաքուր» ձևով, այն անպայման պետք է լցված լինի այլ առարկաների տարրերով: Կ.Ֆ. Ուշինսկին բարեփոխումների պատճառներից մեկն անվանեց ակադեմիական առարկաների փոխկապակցվածության բացակայությունը: Նա առաջինն էր, ով սովեց միջառարկայական կապերի առավել ամբողջական հոգեբանական և մանկավարժական հիմնավորումը, պնդելով, որ «գիտելիքներն ու գաղափարները, որոնք փոխանցվում են ցանկացած գիտության, պետք է օրգանապես կառուցվեն աշխարհի և նրա կյանքի մասին լույսի և, հնարավորության դեպքում, լայն տեսարանի մեջ»: Գիտելիքների համակարգը, ըստ նրա, թույլ է տալիս բարձրանալ տրամաբանական և փիլիսոփայական բարձր շեղումների, իսկ գիտելիքի մեկուսացումը հանգեցնում է գաղափարների և հասկացությունների նվաստացման: Միջառարկայական ինտեգրման հիմնական նպատակը դպրոցականների շուրջ աշխարհի մասին ամբողջական պատկերացում ստեղծելն է, այսինքն՝ աշխարհայացքի ձևավորումը: Դիտարկենք ուսումնական գործընթացի ինտեգրված կառուցման որոշ հնարավորություններ, որոնք հնարավորություն են տալիս որակապես լուծել ուսանողների ուսուցման և կրթման խնդիրները.

1) ներառարկայական կապերից անցումը միջառարկայական կապերին թույլ է տալիս ուսանողին փոխանցել գործողության մեթոդները մի օբյեկտից մյուսը, ինչը հեշտացնում է ուսումը և պատկերացում է կազմում աշխարհի ամբողջականության մասին: Պետք է հիշել, որ նման անցում հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե առկա է ներառարկայական կապերի որոշակի գիտելիքների բազա, հակառակ դեպքում փոխանցումը կարող է լինել մակերեսային և մեխանիկական.

2) կրթական առարկաների ինտեգրման կառուցվածքում խնդրահարույց իրավիճակների մասնաբաժնի աճը ակտիվացնում է ուսանողի մտավոր

գործունեությունը, ստիպում է նրան փնտրել ուսումնական նյութը սովորելու նոր ուղիներ, ձևավորում է անհատականության հետազոտական տեսակ.

3) ինտեգրումը հանգեցնում է ընդհանրացնող գիտելիքների մասնաբաժնի ավելացմանը, որը թույլ է տալիս ուսանողին միաժամանակ հետևել գործողությունների կատարման ամբողջ գործընթացին նպատակից արդյունք, իմաստալից ընկալել աշխատանքի յուրաքանչյուր փուլ.

4) ինտեգրումը մեծացնում է դասի տեղեկատվական կարողությունը.

5) ինտեգրումը թույլ է տալիս գտնել նոր գործոններ, որոնք հաստատում կամ խորացնում են որոշակի դիտարկումները, ուսանողների եզրակացությունները տարբեր առարկաների ուսումնասիրության մեջ.

6) ինտեգրումը դպրոցականների ուսման մոտիվացման միջոց է, օգնում է ակտիվացնել ուսանողների կրթական և ճանաչողական գործունեությունը, օգնում է ազատվել սթրեսից և հոգնածությունից.

7) ուսումնական նյութի ինտեգրումը նպաստում է ուսանողների ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը, թույլ է տալիս նրանց կիրառել ստացած գիտելիքները իրական պայմաններում, մշակույթի դաստիարակության էական գործոններից է, անձնական որակների ձևավորման կարևոր միջոց, որն ուղղված է լավ վերաբերմունք բնության, մարդկանց, կյանքի նկատմամբ:

Միջառարկայական կապերի ստեղծումը նպաստում է դասի զարգացման և կրթական նպատակների ավելի լավ իրականացմանը, ինչպես նաև անհատի ընդհանուր զարգացմանը՝ վերակառուցելով ուսուցման մեթոդների և տեխնիկայի տրամաբանական կառուցվածքը, որոնք ապահովում են գիտելիքների փոխանցումը մեկ առարկայից դեպի ուրիշ.

Միջառարկայական կապերի կրթական գործառույթն ակնհայտ է ինչպես ուսուցման, այնպես էլ դաստիարակության, ինչպես նաև ուսանողների մասնագիտական

ուղղորդման, այդ թվում՝ զարգացման գործառույթ իրականացնող միջառարկայական կապերի մեջ: Անհատականության ընդհանուր զարգացմանը նպաստում է դասավանդման մեթոդների և տեխնիկայի տրամաբանական կառուցվածքի վերակառուցումը, ապահովելով գիտելիքների փոխանցումը մի առարկայից մյուսը:

Միջառարկայական կապերը դասի մեջ կարող են ներառվել հատվածի տեսքով՝ դասի առանձին փուլ, որում լուծվում է որոշակի ճանաչողական խնդիր՝ պահանջելով այլ առարկաներից գիտելիքների ներգրավում:

Ժամանակակից կրթության կարևորագույն խնդիրներից մեկն աշակերտներին շրջապատող աշխարհի միասնությունը ցույց տալն է: Աշխարհի ամբողջական պատկերացում կազմելու համար նպատակահարմար է դասարանում օգտագործել միջառարկայական կապեր, որոնց օգնությամբ դպրոցականները սովորում են տեսնել նմանատիպ օրենքներ և օրինաչափություններ որոշակի գործընթացների և երևույթների զարգացման մեջ:

Այսպիսով, ժամանակակից մանկավարժական գիտությունը պնդում է, որ աշակերտի կողմից գիտելիքների արդյունավետ յուրացման և տարբեր առարկաների միջոցով նրա մտավոր զարգացման համար կարևոր է լայն կապեր հաստատել ինչպես ուսումնասիրվող դասընթացների տարբեր բաժինների, այնպես էլ առհասարակ տարբեր առարկաների միջև:

«Ինտեգրում» բառը նշանակում է տարբեր մասերի միավորում մեկ ամբողջության մեջ, դրանց փոխադարձ ազդեցությունն ու փոխներթափանցումը, ինչպես նաև երկու առարկաների ուսումնական նյութի միաձուլումը: Ինտեգրված դասը հնարավորություն է տալիս աշակերտին ավելի լիարժեք տեսնել այդ երևույթի պատկերը:

- **ՆԵՐԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ և ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ԳՈՐԾԱԴՐՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ**

Ուսումնական գործընթացն առավել արդյունավետ դարձնելու համար կարևոր են ներառարկայական և միջառարկայական կապերի նպատակային գործածությունը; Փորձենք առանձնացնել դրանցից ամենահաճախ գործածվող եղանակները.

1.Ուսումնական պրոցեսում անդրադարձ կապերի օգտագործում. այս եղանակը կիրառվում է ներառարկայական կապերի ճիշտ ու տեղին օգտագործման հետ:Այն ինչ սովորել են նախորդ դասերին կամ տարիներին,պետք է կրկնել,ամրապնդել ,որպեսզի դառնա կարողունակություն, կապվի նոր թեմայի հետ և նպաստի վերջինիս ավելի հեշտ յուրացմանը:

2.Ձեռք բերված գիտելիքների ու կարողությունների փոխանցում: Տարբեր առարկաներից ստացած գիտելիքների հմտորեն օգտագործումը հնարավորություն կտա զարգացնել սովորողի բազմակողմանի մտածողությունը, վերլուծական և ստեղծագործական միտքը:

3.Այլ առարկաների /գիտությունների/ տեղեկույթի կիրառություն Եթե ուսուցիչը շահագրգռված է, որ դասը լինի լիարժեք, բովանդակային և հետաքրքիր, դնի նպատակ և հասնի վերջնարդյունքների, կամա թե ակամա պիտի կողմնակի փաստերով ու տեղեկություններով լրացնի դասապրոցեսը: Պատմություն դասավանդող ուսուցչի մշտական ուսումնական միջոցներից են քարտեզները, պատմիչների աշխատությունները, ՏՏ տեխնոլոգիաները, համացանցը և այլն:

- **ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱԶՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀՐԱՃԵՇՏ ՊԱՅՄԱՆ**

Այսօր դժվար է պատկերացնել աշակերտների բազմակողմանի զարգացման ու համակողմանի դաստիարակության իրականացումն առանց միջառարկայական կապի օգտագործման, առանց երեխաների հետաքրքրության բարձրացման: Այն ամենից շատ ու ամենից արդյունավետ կարելի է իրականացնել պատմության դասերին, պատմության միջոցով, պատմության միջնորդությամբ: Եթե միջառարկայական

կապերը ճիշտ ու տեղին, չափավոր ու նպատակային չօգտագործվեն, ապա դրանք կարող են դասապրոցեսի հիմնական մեխը դառնալ և դասի բուն նպատակը դարձնել երկրորդական ու անկարևոր: Գիտելիքների ձեռքբերումը և կարողունակությունների ձևավորումը սերտորեն կապված են միմյանց հետ և մեկը մյուսի համար հիմք է ու ելակետ: Հետևաբար երեխաներին շրջապատի, աշխարհի մասին բազմակողմանի տեղեկություններ հաղորդելը, տարաբնույթ գիտելիքների հետ կապելը, դրանք շրջանառության մեջ դնելն ու կիրառելը կարևոր ու վճռորոշ նշանակություն ունեն երեխաների աշխարհայացքի ձևավորման և աշխարհաճանաչողության համար: Այսպիսով ներառարկայական ու միջառարկայական կապերը ուսուցման գերծընթացի այն կարևորագույն օղակներն են, որոնք նպաստում են ազգային և համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու քաղաքացու ձևավորմանը: Ներառարկայական և միջառարկայական կապեր իրականացնելու համար ուսուցիչը ձևերի, մեթոդների ու հնարների մեծ ընտրություն ունի: Այս դեպքում կարևոր են սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները և պատրաստվածության աստիճանը հաշվի առնելը, ինչպես նաև կապերը բացահայտելու և օգտագործելու համար հետաքրքրությունները մշտապես խրախուսելը: Հարկավոր է նաև այլ առարկաներից ընտրել համապատասխան տեղեկատվություն՝ միաժամանակ նկատի ունենալով, որ կողմնակի տեղեկությունները չճանրաբեռնեն դասը և չխաթարեն պատմության ուսումնական նյութի բովանդակությունը: Հաջողված դասի էական հատկանիշներն են ամբողջականությունն ու կազմակերպչական հստակությունը, բոլոր տարրերի ամուր կապն ու որոշակի թեմատիկ, ինչպես նաև կառուցվածքային ավարտունությունը: Դա կախված է թե՛ ուսուցչի, և թե՛ սովորողների պատրաստվածությունից: Դասի կազմակերպված անցկացման հստակ պայման է. անհրաժեշտ ստեղծագործական, ուսումնական մթնոլորտի ստեղծման, ամբողջ դասարանի և առանձին աշակերտների կողմից հետաքրքրության առաջացման և այն պահապանելու ուսուցչի կարողությունը: Հաջողված դասի բնորոշ գիծ է արդյունավետությունը, այսինքն սովորողների կողմից

հիմնական նյութի յուրացումը դասարանում, ուսուցանվող նոր նյութի համակցումը ունեցած գիտելիքների հետ և դասի ընթացքում աշակերտների նախապատրաստումը հետագա ինքնուրույն աշխատանքներին: Ասել է թե պատմության յուրաքանչյուր հաջողված դասին բնորոշ հիմնական գծերն են տեսական և մեթոդական բարձր մակարդակը, ուսուցչի առաջատար դերի ու սովորողների ուսումնական ակտիվ գործունեության համակցումը, ինչպես նաև աշակերտակենտրոն դասապրոցեսը: Այն նաև բնութագրվում է ուսուցչի և սովորողների համատեղ ստեղծագործական աշխատանքի սերտ փոխներգործությամբ, որի հիման վրա կարելի է հասնել գլխավոր խնդրի լուծմանը. սովորեցնել, դաստիարակել, զարգացնել: Պատմությունը այն առարկաներից է, որը միջառարկայական կապերի շնորհիվ աշակերտի մոտ ձևավորում է ինտելեկտ և արժեհամակարգ: Ուսուցչի մասնագիտական պատրաստվածության և ուսուցման ժամանակակից մեթոդների իմացությամբ և դրանք ճիշտ կիրառելու հմտությամբ է պայմանավորված աշակերտի կրթվածության ցուցանիշը, մարդկային դրական որակների ձեռքբերումը: Ուսուցման մեթոդները հնարավորություն են տալիս ուսուցչին իրականացնել շերտավոր դասապրոցես և բոլորին ներգրավել: Կարողանալով միջառարկայական կապ ստեղծել հումանիտար և բնագիտական առարկաների միջև՝ հնարավոր է լինում աշակերտների տարբեր նախասիրությունները վերհանել, զարգացնել և ամենակարևորը՝ սովորեցնել սովորել:

Գլուխ II. ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԴԱՍԱՊՐՈՑԵՍՈՒՄ

Միջառարկայական թեմաների օգնությամբ կարևորվում են ձևավորվող կոմպետեցիաները, որոնց ստեղծմանը նպաստում են նախագծային, հետազոտական, գործնական մեթոդների կիրառումը, տարբեր առարկաների ինտեգրումը: Այս

կումպետեցիաները իրենց մեջ ներառում են ոչ միայն դասական գիտություն կամ առարկայի ոլորտ, այլև ամբողջական բովանդակություն ունեցող թեմա. ինչպես օրինակ՝ «Մեդիագրագիտություն», «Գլոբալիզացիա», «Բնագիտություն» և այլն: Վերջիններս ներկայացնում են բազմաբնույթ գիտելիքներ և կարողություններ, որոնց ձևավորումը պահանջում է ինչպես հիմնարար, այնպես էլ կիրառական գիտությունների իմացություն: Շատ հաճախ միջառարկայական կապ կարելի է ստեղծել գրականության հետ. յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան բնութագրելիս կարելի է անդրադարձ կատարել պատմավեպերին:

Ցանկացած պատերազմ քննարկելու ժամամանակ անխուսափելի է կապը ռազմագիտություն առարկայի հետ: Այստեղ կարևորվում են տարբեր ժամանակներում գործի կառուցվածքի, զինատեսակների մասին գիտելիքները, հնարավոր է դառնում հասկանալ ճիշտ մարտավարության կիրառության արդյունքում ճակատամարտերում տարած հաղթանակները (օրինակ Ակոռիի և Ներսեհապատի ճակատամարտերը): Նպատակահարմար է հանձնարարել նախագծային աշխատանքներ, պատրաստել սահիկաշարեր և անցկացնել ինտեգրված դասեր, որի ընթացքում կհնչի ասմունք, աշակերտները կլսեն տարբեր ժանրի երաժշտություն, կձանոթանան գույների աշխարհին: Այս ամենը կնպաստի սովորողների գեղագիտական ճաշակի ձևավորմանն ու զարգացմանը , ազգային արժեքների արժևորմանն ու պահպանմանը:

Մեր օրերում կրթությունը և առհասարակ ցանկացած հարաբերություններ հնարավոր չէ պատկերացնել առանց համացանցի: Յուրաքանչյուր երեխա մեծ հետաքրքրությամբ պատրաստական կլանում է նոր գիտելիքները և հմտությունները: Հաճախ դասերին չի բավարարում պատկերավորությունը, զգացմունքայնությունը, ինչը կառաջացնել սովորելու ձգտում; Ասա ինձ, և ես կմոռանամ Ցույց տուր ինձ, և ես կկարողանամ հիշել: Թույլ տուր, ես ինքս դա անեմ, և դա իմը կդառնա ընդմիշտ: Այս հին իմաստությունն այսօր հնարավոր է իրականացնել ինֆորմատիկա առարկայի օգնությամբ

յուրաքանչյուր դասին: Ուսուցման ավանդական և ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների համադրումը հարստացնում է ուսուցման բովանդակությունը, դարձնում այն որոնողական և տրամաբանական 90000 37000 դադարեց 1946-1948 թթ 1949 թ 1960 ական -17- բնույթի: SS ուսուցման առանձնահատկությունն այն է, որ գործունեության կենտրոնն աշակերտն է, ով ելնելով իր անհատական ընդունակություններից և հետաքրքրություններից՝ կառուցում է իր ուսուցման գործընթացը: SS կիրառման առավելություններն են. 1.ուսումնական նյութի առավել մատչելի և հասկանալի մատուցում 2.հետազոտական գործունեության իրականացում 3.ուսուցման տարակարգված մոտեցում: Բացի վերը նշված միջառարկայական կապերից, որոնց շարքը կարելի է շարունակել, կարևոր է նաև դասավանդման մեթոդիկան:

- Միջառարկայական դասի պլանավորում

Առաջնային առարկա՝ Հայոց պատմություն

Երկրորդային առարկաներ՝ Հայ գրականություն, համաշխարհային պատմություն

Դասի տիպը՝ համակցված

Դասի տևողությունը՝ 90 րոպե

Ամսաթիվ	2023-2024 ուս. տարի	
Դասարան	10-րդ	
Դասավանդող ուսուցիչ	Քրիստինե Թովմասյան	
Առարկա	Հայոց պատմություն	

Թեման	<p>Հայկազուն-Երվանդականների թագավորությունը -(Ուսումնասիրվում է «Հայոց պատմություն» առարկայի շրջանակներում)</p> <p>«Աքեմենյան տերությունը» - (Ուսումնասիրվում է «Համաշխարհային պատմություն» առարկայի շրջանակներում)</p> <p><<Տիգրան եւ Աժդահակ>> - (Ուսումնասիրվում է <<Հայ գրականություն>> առարկայի շրջանակներում)</p>	
Հիմնական հասկացություն	Ստեղծարարություն	
Ենթահասկացություն	<p>1. Հետազոտում</p> <p>2. Վերաբերմունք, արժևորում, դիրքորոշում</p>	
Խաչվող կամ ընդհանրական հասկացություն	<p>Ժամանակ և տարածություն</p> <p>Անհատներ և հարաբերություններ</p>	
Միջառարկայական կապեր	Աշխարհագրություն, Հայ գրականություն, Համաշխարհային պատմություն	
Նպատակներ	<ul style="list-style-type: none"> Ուսումնական նյութի բազմաշերտ ընկալում, սովորողների 	

	<p>գիտելիքների, փորձառնությունների և հմտությունների համատեղում, գիտական աշխարհայացքի ձևավորում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Աշակերտների մեջ զարգացնել դպրոցական տարբեր առարկաների միջև կապ տեսնելու և այդ կապը գործնականում օգտագործելու կարողություններ ու հմտություններ <p>Ակադեմիական`</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ուսուցանել Հայկազունիների տոհմի իշխանությունը</li> <li>• Ներկայացնել Երվանդ Ա Սակավակյաց, Տիգրան Ա Երվանդյան արքաների գործունեությունը</li> <li>• Վերլուծել Բեհիսթունյան արձանագրությունը</li> </ul> <p>Աշակերտը պետք է կարողանա`</p> <ul style="list-style-type: none"> • Արտահայտել սեփական տեսակետը նյութի բովանդակության շուրջ <p>Սովորողի անձի զարգացում`</p> <ul style="list-style-type: none"> • Դրսևորի երևակայություն և ստեղծարարություն: • Արժևորի Տիգրան Երվանդյանի դերը հայոց եւ համաշխարհային 	
--	---	--

	պատմության, հայ գրականության մեջ	
Ձևավորվող Կարողունակություն	Լեզվական գրագիտություն Ինքնաճանաչողական և սոցիալական հարաբերություններ	
Վերջարդյունք(ներ)	Դրսևորի քննադատական մտածողություն, վերլուծի հասանելի տեղեկությունը, գնահատի փաստարկները, հայտնի սեփական տեսակետը: Բացատրի Հայկազունների տոհմի իշխանության տարածքը, գնահատի Երվանդ Ա Սակավակյաց եւ Տիգրան Ա Երվանդյան արքաների գործունեությունը, վերլուծի Աքեմենյան տերության 13-րդ սատրակության կարգավիճակը:	
Կիրառվող մեթոդներ	<< Անակնկալ հարցադրում>> << Խճանկար>> <<Հարց ու պատասխան>>	
Ժամանակ	Դասի ընթացքը	
7 րոպե	Խթանման փուլ Կօզտագործվի «Անակնկալ հարցադրում» մեթոդը պարզելու համար՝ աշակերտները գուշակո՞ւմ են, թե որ հատվածի մասին է խոսքը::	
40 րոպե	Իմաստի ընկալման փուլ	

	<p>Կիրառել «Խճանկար» մեթոդը:</p> <p>1. Դասարանը բաժանել երեք խմբի՝ պատմաբաններ՝ հայոց և համաշխարհային պատմություն ուսումնասիրողներ, գրականագետներ:</p> <p>2. Խմբերի աշակերտների միջև կատարել փոփոխություն, որի ընթացքում տեղի կունենա գիտելիքների փոխանցում, հավաքագրած նյութերի ամփոփում:</p> <p>3. Յուրաքանչյուր խմբից մեկ բանախոս հակիրճ կներկայացնի իրենց խմբի կատարած հետազոտման արդյունքները:</p> <p>Երբ ուսուցիչը համոզվում է, որ աշխատանքները հասնում են իրենց տրամաբանական ավարտին, խմբերի մեջ կատարում է տեղաշարժ:</p> <p>Լավագույն պատմաբանին, ում կրնտրի խումբը, կտեղափոխենք գրականագետների խումբ և հակառակը:</p> <p>Այդ ընթացքում տեղի կունենա գիտելիքների փոխանցում, հավաքագրած նյութերի ամփոփում: Յուրաքանչյուր խմբից մեկ բանախոս հակիրճ կներկայացնի իրենց խմբի կատարած հետազոտման արդյունքները: Այսպիսով ևս մեկ անգամ կվերհիշենք ու</p>	
--	---	--

	կամրապնդենք երեք առարկաներից ստացված գիտելիքները:	
40 րոպե	Կշռադաստման փուլ	
2 րոպե	Անդրադարձ, Ի՞նչ արեցինք, ինչո՞ւ և ի՞նչ նոր բան իմացար: Ի՞նչը քեզ զարմացրեց: Ի՞նչ կցանկանայիր փոխել:	

Գնահատում:

Գնահատման տեսակը՝ ձևավորող: Գնահատել աշակերտների կատարած աշխատանքները՝ տալով ձևավորող գնահատական:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Յուրաքանչյուր ժողովրդի պատմությունն նրա անցած ուղին է, կենսագրությունն ու հիշողությունը, դարերի հոլովությունն նրա կերտած հոգևոր և նյութական արժեքների ամբողջությունը; Այն քաղաքացու գործունեության, հասարակության և պետության հիմքն է; Ուստի պատմությունն դասավանդող ուսուցչի պատասխանատվությունը կրկնակի մեծանում է: Թեև տարաբնույթ վերապատրաստումները շատ նպաստում են ուսուցչի ինչպես գիտելիքների, այնպես էլ փորձի կատարելագործմանը, այնուամենայնիվ ուսուցման գործընթացն ընդհանրապես, և դասավանդումը, մասնավորապես, ստեղծագործական պրոցես է: Ըստ իս, այն պահանջում է ինքնատիպ ու արդյունավետ գործելաոճ, միտք, կարողությունների լայն շրջանակ, մշտապես ինքնակրթվելու պահանջ, ի վերջո, բարություն, հանդուրժողականություն, մեծ սեր աշակերտների հանդեպ և մեծ պատասխանատվություն երկրի առջև:

Ուսումնասիրելով << Միջառարկայական եւ ներառարկայական կապը պատմության դասավանդման ընթացքում >> թեման ,պարզ է դառնում, որ գիտելիքների ձեռքբերումն ու կարողունակությունների ձևավորումը սերտորեն կապված են միմյանց հետ : Աշակերտներին բազմաթիվ տեղեկություններ փոխանցելը պատմության դասաժամերին չպետք է լինի ինքնանպատակ : Որպեսզի այդ ամենը դառնա գիտելիք և աշակերտը կարողանա այն կիրառել, պետք է սովորեցնել նրան գտնել կապը մյուս առարկաների հետ. համադրել և հակադրել հասարակության մեջ տեղի ունեցող իրադարձությունները, փաստերն ու գաղափարները, ձևավորել վերլուծական միտքը, զարգացնել ճանաչողական ակտիվությունը, երևակայությունը: Կրթության զարգացման համար, որի կարևորագույն մասն է պատմության դասավանդումը, միայն մարդկային կապիտալը բավարար չէ: Մեր օրերում առաջնահերթ է նրանց մասնագիտական կոմպետենտությունը, որի շնորհիվ հնարավոր է դառնում ուսուցումը դարձնել ճկուն, մոտիվացված, գիտելիքահեն և կիրառելի: Այս ամենի շնորհիվ ձևավորվում է ազգային ինքնագիտակցություն ու մտածողություն, պատասխանատվություն ունեցող հայրենասեր անձ ու քաղաքացի:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ <<ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ>> ԲՆԱԳԱՎԱՌԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ 2020թ.
2. ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ ԵՎ ԾՐԱԳԻՐ 2020թ
3. ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ, ԳԻՏԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ , ԿԱԻ ,2015 թ.,2017 թ.
4. ՄԱՐԴ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԳԻՏԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ , ԿԱԻ , 2015թ. , 2017թ.
5. Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ, ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ 6-7, 8-9 ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ, ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿ, <<ԶԱՆԳԱԿ>> ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ, ԵՐԵՎԱՆ, 2013թ.
6. Ա. ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ, Ա. ԳՅՈՒԼԲՈՒԴԱՂՅԱՆ, ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ 6-7, 8-9 ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ, ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՁԵՌՆԱՐԿ, <> ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ, ԵՐԵՎԱՆ, 2000թ.
7. Ա. ՍԱՀԱԿՅԱՆ, ՅՈՒ. ԱՄԻՐՉԱՆՅԱՆ <> 8. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 2016թ.